

Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının İncelenmesi A Study of Individuals' Sustainable Consumption Behavior

Ateş BAYAZIT^a Neslihan SAYGILI AKKAYA^b

^a Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, Uluslararası Ticaret ve Finansman Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. atesbayazit@hbv.edu.tr

^b Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye. saygili.neslihan@hbv.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Sürdürülebilirlik
Sürdürülebilir Tüketim
Sürdürülebilir Tüketim Davranışı

Amaç – Bu araştırmanın amacı bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının alt boyutları ile ilgili (çevreye duyarlılık, ihtiyaç dışı satın alma, enerji tasarrufu ve yeniden kullanılabilirlik) değerlendirmelerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Yöntem – Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan online anket formu kullanılmıştır. Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerine, ikinci bölümünde ise katılımcıların sürdürülebilir tüketim davranışlarını belirlemek amacıyla Doğan, Bulut ve Çımrın (2015) tarafından geliştirilen 17 maddelik 4 alt boyuttan oluşan "Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Ölçeği" ne yer verilmiştir. Araştırmada kar topu örnekleme yönteminden yararlanarak, Google formlar aracılığı ile oluşturulan anket formu gönüllük esasına dayalı olarak 800 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 26 programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Gönderilme Tarihi 27 Ekim 2024

Revizyon Tarihi 6 Aralık 2024

Kabul Tarihi 10 Aralık 2024

Bulgular – Yapılan faktör analizi sonucuna göre gerekli koşulu sağlayamayan yeniden kullanılabilirlik faktörü analizlerden çıkarılarak analizlere üç alt boyut üzerinden devam edilmiştir. Buna göre bazı demografik özellikler açısından sürdürülebilir tüketim davranışı alt boyutları olan çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma ve enerji tasarrufu boyutlarının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

Tartışma – Yapılan çalışmalar incelendiğinde bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarını belirlemeye yönelik çok sayıda araştırma olduğu ancak konunun çevreye duyarlılık, ihtiyaç dışı satın alma, enerji tasarrufu ve yeniden kullanılabilirlik açısından demografik değişkenlere göre farklılık durumunu inceleyen çok az sayıda çalışmanın mevcut olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın gerek katılımcı sayısının temsil yeteneğinin zenginliği açısından gerekse de dört alt boyutla sürdürülebilir tüketim davranışını analiz etmeye yönelik elde edilen verilerle pazarlama literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Sustainability
Sustainable Consumption
Sustainable Consumption Behavior

Purpose – The aim of this research is to reveal whether individuals' evaluations of the sub-dimensions of sustainable consumption behavior (environmental sensitivity, unnecessary purchasing, energy conservation, and reusability) vary according to demographic characteristics.

Design/methodology/approach – In the study, an online survey form consisting of two sections was used as the data collection tool. The first section included participants' demographic information, while the second section featured the "Sustainable Consumption Behavior Scale," developed by Doğan, Bulut, and Çımrın (2015), which consists of 17 items across 4 sub-dimensions to determine participants' sustainable consumption behaviors. The survey was administered to 800 individuals on a voluntary basis using a Google Forms questionnaire, employing the snowball sampling method. The collected data were analyzed using SPSS 26.

Received 27 October 2024

Revised 6 December 2024

Accepted 10 December 2024

Findings – According to the factor analysis, the reusability factor, which did not meet the necessary conditions, was excluded from further analysis, which continued with three sub-dimensions. It was found that the sub-dimensions of sustainable consumption behavior, namely environmental sensitivity, unnecessary purchasing, and energy conservation, varied based on certain demographic characteristics.

Article Classification:

Research Article

Discussion – When examining the conducted studies, it is observed that there are numerous research efforts aimed at determining individuals' sustainable consumption behaviors. However, there are very few studies that investigate the variations in this topic based on demographic variables concerning environmental sensitivity, unnecessary purchasing, energy conservation, and reusability. Therefore, it is believed that this research will contribute to the marketing literature, both in terms of the richness of the representativeness of the sample size and in analyzing sustainable consumption behavior through the data obtained across the four sub-dimensions.

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Bayazıt, A., Saygılı Akkaya, N. (2024). Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının İncelenmesi, İşletme Araştırmaları Dergisi, 16 (4), 2722-2745.

1. GİRİŞ

Dünya nüfusunda yaşanan hızlı artış, kentleşme, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme beraberinde birçok sorunu meydana getirmektedir. Bu sorunlardan bir tanesi tüketim miktarlarında yaşanan artıştır.

Eskiden insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamak için tüketim yaparken sanayi devrimiyle birlikte tüketici tercih ve davranışlarında değişimler meydana gelmiş ve "tüketim toplumu" denilen yeni bir toplum şekli oluşmuştur (Çelik ve Küçük, 2020).

Tüketim toplumunun beraberinde getirdiği geleceği düşünmeden yapılan hızlı tüketim anlayışı ile birlikte bireylerin bugünkü ihtiyaçlarının yanı sıra istek ve arzularını da tatmin etmek amacıyla yaptıkları bilinçsiz tüketim davranışı sonucunda sürdürülebilirlik kavramı gündeme gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı çevresel, sosyal ve ekonomik konuları kapsamaktadır. 1987'de Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu sürdürülebilirlik kavramını "insanların bugünkü ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da düşünüp planlayarak kaynak miktarını ve biçimini etkilemeden karşılayabilmesi" olarak tanımlamıştır (Hayta, 2009).

Sürdürülebilir tüketim ise en yalın haliyle çevreye zarar vermeyen bir tüketim şeklidir (Paavola, 2001). Çevre sorunlarının temel kaynağının insan olduğu göz önüne alındığında, bireyleri tüketim davranışlarını değiştirmek ve iyileştirmek konusunda bilinçlendirmenin önemi gün geçtikçe artmaktadır.

İnsanların bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaptıkları sürdürülebilir olmayan tüketim davranışları doğal kaynakların hızla tükenmesine, denizlerin kirlenmesine, biyolojik çeşitliliğin azalmasına, atık sorunu ve plastik kirliliğin oluşmasına, karbondioksit ve sera gazı salınımının artmasına ve bütün bunların sonucunda da iklim değişiklikleri ve küresel ısınma gibi tüm dünyayı ilgilendiren çevre sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır (Demir,2009; Sevinç ve Duran,2018).

Özellikle son yıllarda daha da artan tüketim davranışı nedeniyle, tüketicileri yeşil ürünleri satın almaya yönlendirmek, çevresel etkiyi minimuma indirme ve sürdürülebilir tüketimde başarıyı yakalamanın bir yolu olarak görülmektedir (Liobikienė, Mandravickaitė ve Bernatienė, 2016).

Kimyasal kullanılmadan üretilen, çevre dostu ambalajlara sahip, geri dönüştürülebilir ve yaşam döngüsü boyunca çevreye olumsuz etkisi minimum olan ürünler yeşil veya çevre dostu ürünler olarak tanımlanmaktadır (OECD,2009; akt. Biswas ve Roy, 2015).

Tüketici davranışlarının çevre sorunları üzerinde büyük bir paya sahip olması birçok araştırmacının bu konuya yönelmesine neden olmuştur. Sürdürülebilir tüketim bilinci oluşturarak çevre sorunlarını azaltabilmek için tüketici davranışlarını belirleyen faktörlerin tespit edilerek iyi analiz edilmesi son derece önem arz etmektedir (Wang, Liu ve Qi,2014).

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilirlik kavramının küresel bir kavram olmasından ötürü tarih boyunca her alanda da kendisine yer edindiği görülmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı tarım, orman ve balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar ile birlikte gündeme gelmiştir. Arthur Young (1804) 'General View of Agriculture of Hertfordshire' adlı kitabında ortak tarımsal alanlardan kişisel tarım alanlarına geçiş sonucunda tarımsal ürün miktarında yaşanan sürekli artıştan bahsetmesi, sürdürülebilirlik düşüncesinin varlığına işaret etmektedir (Kula, 2005:151; Bozlağan, 2005).

19.yy başlarında Almanya'nın Baden şehrinde Karaormanların tahrip edilmesini önlemek amacıyla çıkarılan yasada da sürdürülebilirlik düşüncesinin varlığına rastlanmaktadır. Bu yasada ormanlardan çeşitli ihtiyaçlarımız için fayda sağlarken bir yandan da onları korumak gerektiği, sadece bugünün ihtiyaçlarını karşılamayı değil de sonraki nesillere de hizmet edebilmeleri için yeniden üretilmeleri gerektiği belirtilmiştir (Hill, 1993, akt. Kaplan,1997).

1950'lilerde ise balıkçılık alanında sürdürülebilirlik düşüncesi kendini göstermiştir. Azami sürdürülebilir ürün kavramı tanımlanarak, balıkçılığın azami faaliyet düzeyinde yapılarak korunması ve düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Kula,1998:151).

1968 yılında kurulan Roma Kulübü, gezegenin ve insanoğlunun geleceği üzerine tahminlerde bulunabilmek amacıyla Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden bir araştırma yapmasını istemiştir. Araştırmada gelecek

yüzyıl içinde ekonomimizin durumu ne olacak sorusuna cevap bulabilmek amacıyla sanayi, nüfus artışı, hizmet ve gıda üretimi, çevre kirliliği, yenilenemeyen kaynakların durumu şeklinde değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenlerin büyüme hızı aynı şekilde devam edecek olursa ekonomik büyümenin gelecek yüzyıl içinde gezegenin büyüme sınırına ulaşacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca raporda dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelecek sorunların diğer bütün ülkeleri de etkileyeceği belirtilmiştir (Meadows, vd,1972). 1970'li yıllarda artan çevre sorunlarının fark edilmesiyle birlikte gerek uluslararası platformlarda yapılan toplantılarda gerekse yayımlanan kitaplarda mevcut olan ekonomik sistemin değişmesi gerektiği vurgulanmıştır (Karalar ve Kiracı,2011).

Birleşmiş Milletler Teşkilatı gibi birçok uluslararası kurum ve kuruluşun artan çevre sorunlarına yönelmesi sonucunda sürdürülebilirlik kavramı şekillenmeye başlamıştır.

5-16 Haziran 1972'de 113 ülkenin katılımıyla Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı'nda çevre sorunları uluslararası bir sorun olarak ele alınmıştır. Çevre sorunlarının kaynağının yoksulluk, gelişme açısından geri kalınlık ve endüstrileşmiş ülkelerin üretim ve tüketim biçimleri olduğu belirtilmiştir. Çevre sorunlarının küresel bir hal alması nedeniyle katılan tüm ülkeler arasında ayırım yapılmaksızın sorumluluğun paylaşılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Konferans sonucunda Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuş ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ile katılımcı ülkelerin çevre politikaları belirlenmiştir. Ayrıca konferanstan sonra her yıl 5 Haziran günü "Dünya Çevre Günü" olarak kutlanmaya başlamıştır (Yıldırım ve Nuri, 2018).

1976 yılında Vancouver şehrinde Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı- Habitat I düzenlenmiştir. Konferansta kontrolsüz kentleşme, ayrımcılık, eşitsizlik, nüfus artışı ve çevre sorunlarına değinilmiş ve çözümün bir parçası olarak yerel yönetimlere de görev ve yükümlülükler verilmiştir (Çamur ve Vaizoğlu, 2007).

1987'de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından "Ortak Geleceğimiz Raporu" yayımlanmış ve ilk kez sürdürülebilir kalkınma (gelişme) tanımı yapılarak kuşaklar arasındaki adaletin önemi vurgulanmıştır. Raporda sürdürülebilir kalkınma " mevcut ihtiyaçların, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama fırsatlarını tehlikeye atmadan karşılanması "olarak tanımlanmıştır (Gönüllü, 2014; Mısır,2016).

Ortak geleceğimiz raporu ortak kaygılar, ortak önlemler ve ortak çabalar olmak üzere üç temel başlıktan oluşmaktadır. Ortak kaygılar bölümünde yaşanan çevre ve kalkınma sorunlarının tüm dünyayı tehdit ettiği belirtilerek, ortak olan bu sorunların nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ortak önlemler kısmında ise tüm insanlığın geleceğini tehdit eden nedenlerin yok edilmesi veya en azından minimuma indirilmesi için alınması gereken tedbirler belirlenmiştir. Ortak çabalar bölümünde ise denizlerde ve uzayda yaşanan kirliliğin önlenmesi, savaşların durdurulması ve BM Çevre Programının geliştirilmesi gibi konular görüşülmüştür (Bozlağan, 2004).

1989'da John Elkington ve Julia Hayes tarafından kaleme alınan "Yeşil Tüketici Rehberi" adlı kitap ise tüketiciyi yeşil ürünlere yönlendiren ve ABD'de yayımlanan ilk kitaptır. Kitapta evlerde çok sık kullanılan ürünlerin kimyasal içerikleri hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Aynı zamanda şampundan şampanyaya kadar dünyaya maliyeti olmayan ürünlerin bulunduğu örnek alışveriş listesi yer almaktadır (Elliott,2013).

1992 yılında Rio'da düzenlenen ve Yeryüzü Zirvesi olarak bilinen "BM, Çevre ve Kalkınma Konferansı" (UNCED) ile birlikte sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkeleri de belirlenmeye başlamıştır. Konferans sonunda Rio Deklarasyonu, Gündem 21, iklim değişikliği sözleşmesi ve biyolojik çeşitlilik sözleşmesi olmak üzere dört belge düzenlenmiştir. Deklarasyonda sürdürülebilir kalkınmanın merkezine insan unsuru konulmuş, kuşaklararası adaletin sağlanması, çevrenin korunması, sorumlu üretim ve tüketimin tercih edilmesi, yoksulluğun azaltılması gibi 21 adet ilke oluşturulmuştur. Gündem 21 ise ekonomik ve sosyal boyutlar, kaynak yönetimi gibi sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan eylemleri içermektedir. Biyolojik çeşitlilik sözleşmesinde dünyadaki bütün ülkelerin biyolojik çeşitliliği korumak ve sürdürülebilir kullanımı sağlamak için stratejiler belirlemesi gerektiği vurgulanmıştır. İklim değişikliği sözleşmesinde ise çevre sorunlarının küresel bir hal aldığına dikkat çekilmiştir (Altunbaş,2004; Sezer, 2015).

Rio Konferansı'nda alınan kararların ne derece uygulanabildiğini değerlendirmek amacıyla 1997'de New York'ta Rio +5 Zirvesi düzenlenmiştir. Zirvede Rio Konferansı'nın başarıyı yakalamada yetersiz kaldığı ve bu

sebeple de yeni girişimlerde bulunulmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir (Arat, Türkeş ve Saner 2002; Özmehmet, 2012).

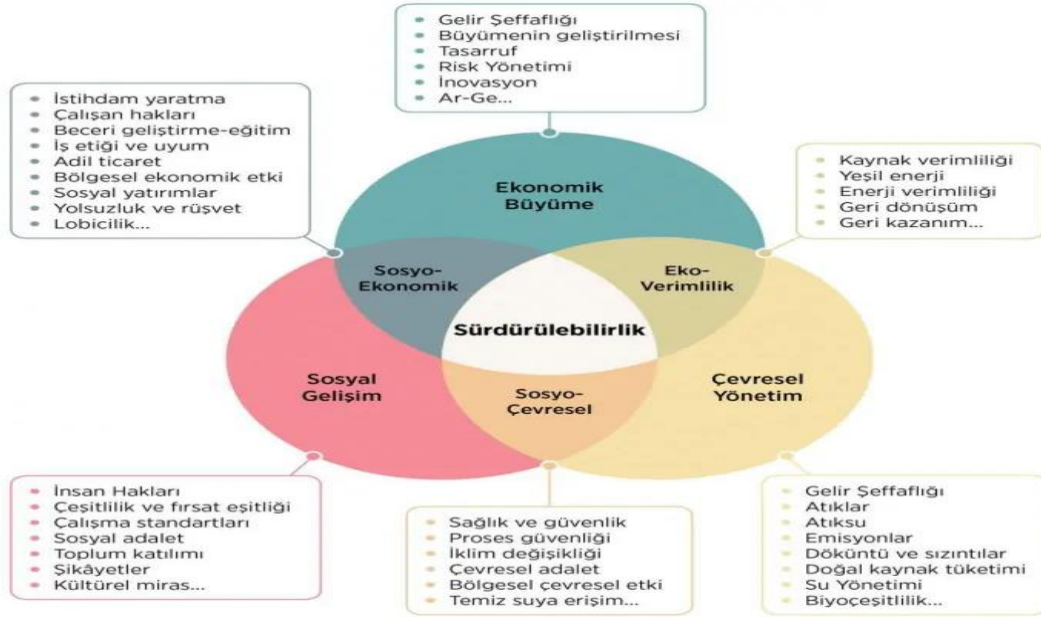
2000 yılında ise Birleşmiş Milletler, düzenlenen Milenyum Zirvesi'nde 2015 yılına kadar ulaşılması planlanan, içinde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması da yer alan, sekiz adet kalkınma hedefini duyurmuştur (Tepebaş, 2010).

2002 yılında Johannesburg'de Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi düzenlenerek su, tarım, sağlık, enerji gibi konularda sürdürülebilir gelişmenin sağlanması, yoksulluğun azaltılması gibi başlıklar görüşülmüştür. Ayrıca çevre sorunları ile mücadelede toplumsal, bölgesel ve küresel düzeyde sorumluluk yüklenilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Akgül, 2010).

2015'de ise "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" başlığı altında 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan 17 hedef belirlenmiştir. Burada dikkat çeken en önemli nokta sürdürülebilirliğin, insani gelişimin nasıl olacağını gösteren en önemli özellik olarak ortaya çıkmasıdır (skdturkiye.org).

Yapılan tüm uluslararası toplantılarda sürdürülebilirlik kavramına dikkat çekilerek özellikle çevre sorunlarının minimuma indirilmesinin gezegenimiz ve insan ırkının devamı için son derece önemli olduğu ve küresel düzeyde tedbirler alınması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir.

Sürdürülebilirlik aşırı kaynak tüketiminin neden olduğu çevresel sorunların çözümünün yanı sıra kültürel, ekonomik, toplumsal ve politik çözümlere de bağlı olarak gerçekleşen bir durumdur. Sürdürülebilirliğin çevresel koruma, ekonomik büyüme ve sosyal gelişim olmak üzere üç unsuru vardır (Şekil 1). Çevre koruma unsuruna göre sürdürülebilirlik, doğada bulunan kaynakların kısıtlı olduğunu ve bir gün tükenebileceğini dikkate alarak doğru bir şekilde kullanmaya odaklanır. Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumları refaha ulaştıracak olan ekonomik büyümeyi sağlamaya çalışırken çevreye zarar vermemeye odaklanır. Sosyal gelişim unsuruna göre sürdürülebilirlik ise eğitim, sağlık ve yaşam kalitesinin ayırım olmaksızın tüm toplumlar için artırılmasını sağlarken insan ilişkilerinin de gelişmesi gerektiğine odaklanır.

Şekil 1. Sürdürülebilir Unsurları

Kaynak: <https://ekolojist.net/surdurulebilirlik-nedir/>,2019)

Şekil 1'de yer alan bütün unsurlar koordine bir şekilde çalıştığında, bireylerin istek ve ihtiyaçlarının bugün ve yarın karşılanabilme olasılığı artacağından sürdürülebilir kalkınma sağlanmış olacaktır (Porter ve Linde, 1995; ekolojist.net, 2019).

2.2. Sürdürülebilir Tüketim Kavramı

Sürdürülebilir tüketim kavramının literatüre kazandırıldığı ilk yer 1992'de Rio'da düzenlenen Dünya Zirvesi'dir. Belirlenen eylem planınının 21.gündem maddesinde yer almıştır. Rio zirvesinde, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve insan davranışlarının çevre üzerindeki olumsuz etkilerini minimuma indirmek için

tüketim biçimlerini değiştirmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda sürdürülebilir tüketim, çevre ile ilgili uygulanacak küresel politikalarda önemli bir etmen olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Hayta, 2009). 1994 Oslo Sempozyumu'nda yapılan sürdürülebilir tüketim tanımı beş temel köşe taşı içerir. Bunlar; lüks istek ve arzusu yerine temel insan ihtiyaçlarının karşılanması, kaynak kullanımı, israfı ve kirliliği minimuma indirmek, yaşam döngüsü yaklaşımını benimsemek, yaşam kalitesi ile ilgili kaygılara maddi yaşam standartlarından daha fazla önem vermek ve gelecek nesilleri düşünerek ona göre hareket etmek şeklinde tanımlanmıştır (Oslo,1994).

Sürdürülebilir tüketim, bireylerin satın alma kararı verirken ve tüketim davranışında bulunurken sadece kendi ihtiyaçlarını düşünmeden, verdikleri kararların ve yaptıkları davranışların sonuçlarını düşünerek hareket etmelerini sağlayan bir tüketim biçimidir (Hayta, 2009).

Sürdürülebilir tüketimi benimsemiş olan bireyler bilinçli tüketici, sosyal sorumlu tüketici, yeşil tüketici, çevreye duyarlı tüketici vb. olarak tanımlanmaktadır. Yapılan bütün tanımların ortak noktası tüketicilerin çevreye zarar vermeyen tüketim şeklini benimsemiş olmalarıdır.

Yaptığı tüketimin kamusal sonuçlarını düşünen, satın alma gücünü toplumsal değişime katkı sağlamak için kullanan bireyler bilinçli tüketicilerdir (Webster, 1975).

Roberts (1996)'a göre yeşil tüketiciler, minimum çevresel etkiye neden olan ürünleri tüketmeye çalışan, çevre bilincine sahip bireylerden oluşmaktadır (Beatson, Gottlieb ve Fleming, 2020).

Hailes (2007)'e göre yeşil tüketiciler ise enerji tüketimi fazla olan, sağlığa zararlı, üretimi ve kullanımı sırasında çevreye zarar veren, gereğinden fazla ambalaja sahip, nesli tükenmekte olan türlerden üretilmiş ürünleri satın almamaya dikkat eden bireylerdir (akt. Akehurst, Afonso ve Gonçalves, 2012).

Sürdürülebilirlik, başta üretici ve tüketiciler olmak üzere toplumda yer alan her bir ögenin birlikte hareket etmesini gerektirmektedir. Bireylerin sürdürülebilirliği sağlamaları ve kaynakları bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri için "3-R" kavramından söz edilmektedir. Bunlar; Reducing- Azaltmak, Reusing- Yeniden Kullanma ve Recycling- Geri Dönüşüm olarak tanımlanmıştır (Hayta, 2009).

Günümüzde tüm Dünya'da yaygın olarak kabul gören bu anlayışın, çevre sorunları ve kaynaklar üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için yanlış uygulamaların önüne geçeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu yaklaşım, kaynakların bir yaşam döngüsüne sahip olduğunu göstermektedir (Hayta, 2009).

2.3. Sürdürülebilir Tüketim Davranışı ve Alt Boyutları

Sürdürülebilir tüketim davranışını tanımlamak için literatürde farklı sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. Bunlar; etik tüketim (Newholm ve Shaw, 2007; Devinney, vd.,2010), yeşil tüketim (Roberts,1996; Peattie 2010), politik tüketim (Micheletti, 2003; Micheletti, vd.,2004), bilinçli tüketim (Sheth, vd.,2011), çevresel kaygılı tüketiciler (Connolly ve Shaw 2006), gönüllü sadelik (Iwata 2006) ve vatandaş-tüketici (Webster ve Lusch 2013) şeklinde tanımlamalardır (akt. Balderjahn, vd., 2013).

Peattie (2010)'ye göre yeşil/ sürdürülebilir tüketim davranışı tüketici alışkanlıkları, değerleri ve normlarından etkilenen karmaşık bir süreçtir. Her birey kendine özgü bir karaktere sahip olduğu için çevre algılaması, çevre sorunlarına yaklaşımı, bu sorunları ele alış biçimi ve uyguladığı çözümlerde de farklılıklar bulunmaktadır (Türk, 2018).

Bireylerin çevre korunmasında gösterdikleri davranış ve çabalar pasif yaklaşım ve aktif yaklaşım olarak ikiye ayrılmaktadır. Pasif yaklaşıma göre, bireyler kendi yaşamında ve aile arasında çevreyi korumak için birtakım tedbirler almaktadırlar. Bu bireyler enerji tasarrufu yapmak, çöplerini ayrıştırmak, geri dönüşüme önem vermek, zararlı atıkları uygun bir şekilde yok etmeye çalışmak gibi çevre dostu uygulamaları sürdürülebilir şekilde yaparak bu davranış biçimini yaşam tarzı haline getirmektedirler. Pasif yaklaşım kategorisinde sayılan bireylerin çoğu içe dönük bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla çevre sorunları ile ilgili görüşlerini de sadece aileleri ve yakın çevreleri ile paylaşmaktadırlar. Bireysel olarak gösterdikleri bu çabalar çevre sorunlarının çözümüne her ne kadar katkı sağlasa da bu uygulamaların toplum geneline yayılması daha büyük katkı sağlayacaktır. Tam da bu noktada aktif yaklaşım kategorisine giren bireyler devreye girmektedir. Bu bireyler çevre sorunları ve çevrenin korunması ile ilgili görüşlerini yakın çevresinin yanı sıra toplumdaki diğer bireylerle de paylaşan dışa dönük bireylerdir. Ayrıca, çevrenin korunmasında aktif mücadele göstererek iletişim ve teknolojinin de yardımıyla bir yandan olumlu olan uygulamaları geniş kitlelerle paylaşırken, bir yandan da olumsuz uygulamaları engellemeye çalışmaktadırlar (Türk, 2013).

Sürdürülebilir tüketim, tüketicilerin bilinçsiz tüketim davranışlarını önlemeye yönelik tedbirler veya tüketicilerin davranışlarının olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik önlemlerden oluşmaktadır (Karaca, 2018). Sürdürülebilir tüketim davranışına örnek olarak enerji tasarruflu eşya ve ampullerin kullanılması, doğal materyallerden üretilmiş giysilerin tercih edilmesi, çevre dostu ürünlerin satın alınması, doğada çözülebilir ambalaja sahip olan ve geri dönüştürülebilir ürünlerin tercih edilmesi, atıkların uygun şekilde ayrıştırılması verilebilir.

Çalışmada sürdürülebilir tüketimin dört boyutu ele alınmıştır. Bunlar; çevreye duyarlılık, ihtiyaç dışı satın alma, enerji tasarrufu ve yeniden kullanılabilirliktir.

2.3.1. Çevreye Duyarlılık Boyutu

Çevresel sorunlar bölgesel olmaktan çıkarak küresel bir boyut kazanmıştır (Yılmaz, Çelik ve Yağız, 2009). Bir başka deyişle çevresel sorunlar dünyanın neresinde olursa olsun tüm insanların ortak problemi haline gelmiştir.

Çevresel sorunları azaltabilmek için bireylerin çevresel duyarlılıklarını artırarak çevre bilinci oluşturmak son derece önemlidir. Su ve enerji tasarrufu, yerel ürün satın alma, katı atıkların azaltılması ve çevre dostu ürün satın alma gibi faktörler bireylerin çevresel farkındalık düzeyinden etkilenmektedir (Manaktola ve Jauhari, 2007; Suki, 2013). Bireylerin çevre sorunları ile ilgili bilinç düzeyi arttıkça, çevresel sorumluluğu destekleyen firmaların mal ve hizmetlerine yöneldikleri görülmektedir (Roberts, 1996; Kalafatis, vd., 1999; Laroche, Bergeron ve Barbaro-Forleo, 2001; Han, Hsu ve Lee 2009). Ayrıca birçok tüketicinin çevreye duyarlı olan şirketlere karşı algısının pozitif olduğu bilinmektedir (Han ve Kim, 2010; Jeong, 2010; akt. Kim, Njite, Hançer, 2013).

Bir ürünün çevre dostu ambalaja sahip olması tüketici tercihini etkilemektedir (Rokka ve Uusitalo, 2008). Doğada çözülebilen, çevre dostu ambalajlar ile paketlenmiş ürünlerin tercihini ise bireylerin tutum, norm ve çevresel kaygıları etkilemektedir (Prakash ve Pathak, 2017).

Yılmaz, Çelik ve Yağız'ın (2009) yılında yaptıkları çalışmada çevresel duyarlılığın çevresel davranışı doğrudan etkilememesine rağmen çevresel tutum geliştiren bireylerin ekolojik gıda ürünü satın alma davranışı gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Tatar'ın (2021) yılında KKTC'de yaşayan tüketiciler üzerinde yaptığı 'Tüketicilerin Çevre Sorunlarına Olan Duyarlılıklarının Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarına Olan Etkisi' isimli makalesinde bireylerin çevre sorunlarına karşı duyarlılık düzeyi arttıkça sürdürülebilir tüketim davranışlarının da arttığını belirtmiştir.

Zeng, Zhang ve Naz (2023) yılında Çin'de yaptıkları çalışma sonucunda, çevresel kaygıların üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerinde etkili olduğunu belirlemişlerdir.

2.3.2. İhtiyaç Dışı Satın Alma Boyutu

Nüfusun artmasıyla birlikte gıda, tekstil ve enerji sektörü gibi temel ihtiyaçlara cevap veren sektörler aşırı tüketim talebini karşılamak için doğal kaynak tüketimini de arttırmaktadırlar. Bunun sonucunda çevresel ayak izi git gide yayılmaktadır (Rausch ve Koplın, 2021). Yaşanan çevresel sorunlar ve doğal kaynak kıtlığı düşünüldüğünde bireylerin mevcut tüketim miktarlarını azaltması ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmesi gerekmektedir. Bu noktada sürdürülebilir tüketim davranışlarını benimsemenin öneminin daha da belirginleştiği görülmektedir.

İhtiyaç dışı satın alma davranışlarına örnek olarak, bireylerin ihtiyacı olmasa dahi yeni kıyafetler, yiyecek içecek gibi gıda ürünleri alması, bir ürünün yeni çıkması ve moda olması nedeniyle benzer bir ürüne sahip olmasa dahi satın alınması, yeni teknolojiye sahip ürünler çıktıkça ihtiyacı olmasa dahi bu ürünlerin satın alınması sayılabilir (Doğan, Bulut ve Çımrın, 2015).

Özellikle tekstil sektöründe kıyafet satın alma ihtiyacı bireylerin modayı takip etmek, güzel görünmek, ihtiyaçlarını karşılamak gibi nedenlerle olabileceği gibi sosyal statüleri gereği dolaplarını yenilemek isteği ile de oluşabilmektedir (Çetin, 2018).

Yapılan bazı çalışmalarda erkeklerin kadınlara nazaran daha çok ihtiyaç dışı alışveriş yaptıkları sonucuna varılmıştır (Öztürk ve Tekin, 2020; Aktaş ve Çiçek, 2019). Ateş ve Öner ise (2020) yılında yaptıkları çalışmada ihtiyaç dışı satın alma boyutunun yaş, cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

2.3.3. Enerji Tasarrufu Boyutu

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de enerji tüketimi hızla artmaktadır. Bunun sonucunda da doğal kaynaklar bilinçsizce tüketilmeye başlamıştır. Bu bağlamda sürdürülebilir gelişme kavramı, enerji verimliliği ve enerji tasarrufu konularını da içine almaktadır. Enerji tasarrufu, enerji üretiminin azaltılması demek değildir, ürün başına tüketilen enerjinin azaltılması anlamına gelmektedir (Arslan, 2021;21).

Enerji tasarrufu boyutunun içinde değerlendirilen tüketici davranışlarına örnek olarak; enerji tasarrufu sağlayan beyaz eşyaların satın alınması, evlerde ve iş yerlerinde enerji tasarruflu ampullerin kullanılması, elektronik ürün satın alırken elektrik tüketim miktarlarına göre tercih yapılması ve daha az elektrik harcayan ürünlerin satın alınması verilebilir (Doğan, Bulut ve Çımrın, 2015).

Evlerde kullanılan ampullerin enerji tasarruflu (LED) ampuller ile değiştirilmesi ile ampul ömrü boyunca 600 kg karbondioksit salınımı önlenmektedir. Bu ampullerin kullanılması ile enerji tasarrufunun yanı sıra uzun ömürlü olmaları nedeni ile para tasarrufu da yapılmaktadır. Elektrikli aletler satın alırken Energy Star derecesi olan aletler tercih edildiğinde daha az enerji tüketimi sağlanmaktadır (ekolojist.net).

Günümüz koşullarında neredeyse her evde beyaz eşya veya elektrikli ev aletlerinden biri ya da birkaçı mutlaka bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar buzdolabı (Zhou ve Teng, 2013), çamaşır makinesi (Larsen ve Nesbakken, 2004), fırın (Halvorsen ve Lersen,2001), bulaşık makinesi ve çamaşır kurutma makinesi (Leahy ve Lyons, 2010), ütü (Louw, vd., 2008) gibi elektrikli ev aletlerine sahip olanların olmayanlara göre daha fazla elektrik enerjisi tükettiklerini ortaya koymuşlardır.

Yagita ve Iwafune (2021) yılında Japonya’da yaşayan yaşlı bireylerin enerji kullanımı ve enerji tasarrufu davranışlarını araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre yaşlı bireylerin eski evlerde oturduklarını, evlerinde daha çok vakit geçirdiklerini ve kullandıkları elektrikli aletlerin teknolojik olarak eski olduğunu ve bu nedenle de elektrik tüketim miktarlarının yüksek olduğunu ve enerji tasarrufu sağlayamadıklarını ortaya koymuşlardır.

2.3.4. Yeniden Kullanılabilirlik Boyutu

Geri dönüşüm, üretim veya tüketim aşamaları sonunda oluşan atıkların yeniden üretimde ve tüketimde kullanılabilir malzemelere dönüştürülmesini ve böylece de faydalı bazı malzemelerin boşa gitmesini engellemeyi ifade etmektedir. Geri dönüşümü söz konusu olan ürünler arasında plastik, cam, kağıt, karton, metal, elektronik ve tekstil ürünleri sayılabilir (skdturkiye.org). Geri dönüştürülebilir ürünler doğal kaynakların korunmasını, atıkların azaltılmasını sağlayarak çevreye katkı sağlamaktadırlar (Conke, 2018). Ayrıca geri dönüşümün, enerji tasarrufu sağlaması, çevresel kirliliği azaltması, iklim değişikliği ve biyoçeşitlilik üzerindeki olumlu etkisi gibi bir çok avantajı bulunmaktadır (EPA,1999).

Yeniden kullanım olarak sayılabilecek davranışlar arasında; kağıt, cam, teneke gibi ürünlerin ambalajlarının atılması yerine başka bir kullanımda değerlendirilmesi, az kullanılmış ürünlerin kiralanması ya da ödünç alınması, kullanılmış kağıtların not tutma gibi işlerde tekrar kullanılarak değerlendirilmesi sayılabilir (Doğan, Bulut ve Çımrın, 2015).

Bostman ve Rogers’ın (2010) yılındaki çalışmalarında ortak tüketim kavramını takas, kiralama, ödünç verme ve hediye etme davranışlarının teknoloji kullanarak toplum içerisinde yaygınlaşması olarak tanımlamışlardır. Günümüzde de ikinci el ürün satan pazarlar ve internet sitelerinin sayısında her geçen gün artış yaşandığı görülmektedir.

Tüketicilerin satın almak istedikleri çevre dostu ürünler arasında en az tercih ettikleri ürünler, sahip olduğu düşük kalite algısı nedeniyle geri dönüştürülmüş ürünlerdir (Bei ve Simpson 1995).

Li (2003) yılında Çin’in Wuhan şehrinde yaptığı çalışmada yaşlı ilerlemiş kadınların evsel atıkların geri dönüşümünde aktif rol aldığı ve düşük gelire sahip bireylerin geri dönüşüme daha çok önem verdiği sonucuna varmıştır.

Umut, Topuz ve Velioğlu (2015) yılında yaptıkları çalışmada gelir ve eğitim düzeyi arttıkça geri dönüşüm miktarının da arttığını tespit etmişlerdir.

Rosenthal ve Linder (2021) yılında yaptıkları çalışmanın sonucunda geri dönüşüm kutularının yerleştirildiği yerin, bireylerin geri dönüşüm davranışlarını etkilediğini, geri dönüşüm kutularının çöp kutularına göre erişilebilirliğinin daha kolay olduğu yerlerde bireylerin geri dönüşüme yöneldiğini belirlemişlerdir.

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Her geçen gün bilinçsiz tüketimin artmasına paralel olarak çevre sorunlarında da artış yaşanmaktadır. Gelecek kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için çevre sorunlarının minimuma indirilmesi ve tüketimin sürdürülebilir hale getirilmesi son derece önem arz etmektedir. İnsan neslinin ve canlı çeşitliliğinin devamının sağlanması, dünyanın canlılara kaliteli yaşam sunmaya devam edebilmesi için sadece tüketicilerin değil işletmelerin de sorumlulukları vardır. Bu anlamda tüketicilerin birtakım özelliklerini bilmek işletmeler açısından da önemlidir. Tüketicileri tanıyarak ne istediklerini bilmek ve onları çevreye zarar vermeyen ürünleri almaya yönlendirmek için tüketici davranışlarını belirlemeye yönelik çalışmalara ihtiyaç her geçen gün artmaktadır.

Bu çalışmada bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının alt boyutları ile ilgili (çevreye duyarlılık, ihtiyaç dışı satın alma, enerji tasarrufu ve yeniden kullanılabilirlik) değerlendirmelerinin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilirlik konusu çok yönlü olması sebebiyle birçok araştırmaya konu olmuştur. Burada sürdürülebilir/yeşil tüketim davranışına ilişkin yapılan bazı araştırmalar kronolojik olarak ele alınmaktadır.

Karalar ve Kiracı (2010) yılında yazdığı " Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma" isimli makalede öğretmenlerin sürdürülebilir tüketim davranışını etkileyen bireysel değerleri incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre, evrenselcilik ve güvenlik değer tiplerinin sürdürülebilir tüketim davranış sıklığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Özgül (2010) yılında yaptığı bir çalışma sonucunda düşünen, yapıcı, mücadeleci değer ve yaşam tarzlarının sürdürülebilir tüketim davranışı üzerinde pozitif etkilerinin olduğunu gözlemlemiştir.

Simpson ve Radford (2011) tüketicilerin sürdürülebilirlik algısı üzerine yaptıkları çalışmada sürdürülebilirliğin ekolojik, sosyal ve ekonomik boyutları olmasına rağmen tüketicilerin en çok çevresel boyuta önem verdiklerini tespit etmişlerdir.

Sheth ve arkadaşları (2011) ise sürdürülebilirliğe müşteri odaklı bir yaklaşım getirerek en önemli kavramın bilinçli tüketim olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Benedek tarafından (2012) yılında yapılan araştırmada bireylerin yaşlarının ilerlemesiyle birlikte tüketim kararlarının daha da olgunlaştığı ve çevreye duyarlılıklarının arttığı sonucuna varılmıştır.

Elliott (2013)'de yaptığı çalışmada kadınların özellikle de 18 yaş altı çocuğu olan annelerin yeşil ürünleri tercih etme olasılıklarının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Zhao vd. tarafından (2014)'de yapılan çalışma sonucunda eğitim seviyesi yüksek olan tüketicilerin daha fazla çevresel kaygı taşıdığını ve bu yüzden de çevre dostu ürünler satın alma olasılıklarının da daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca gelir ve yaş değişkenlerinin bireylerin geri dönüşüm davranışlarında etkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Aksu ve Gelibolu (2015) yılında üniversite çalışanlarının sürdürülebilir tüketim tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada hane geliri yüksekliğinin sürdürülebilir tüketim davranışını pozitif olarak etkilediğini gözlemlemiştir.

Yadav ve Pathak tarafından (2016)'da yapılan araştırmada Hintli genç tüketicilerin çevre sorunları karşısında kaygılandıkları ve yeşil ürünlere karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları ortaya konmuştur.

Martinho, Magalhaes ve Pires (2017) akıllı telefon ve tabletlerin geri dönüşümü üzerine Portekiz'de yaptıkları çalışmanın sonucunda tüketicilerin eski cihazlarını nereye teslim edeceklerini bilmediklerini ve bu sebeple de cihazları ya evde tuttuklarını ya da bir başkasına kullanması için verdiklerini belirlemişlerdir.

Ateş tarafından (2018)'de fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerine yapılan çalışmanın sonucuna göre cinsiyet, gelir düzeyi ve sınıf seviyesi gibi demografik değişkenlerin bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışları üzerinde etkili olduğunu ve sürdürülebilirlik bilgi düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışı arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Karaca (2018)'nın Sivas ilinde yaptığı çalışmada çevre duyarlılığı faktörünün cinsiyet değişkenine göre; yeniden kullanılabilirlik faktörünün cinsiyet, yaş, eğitim, gelir ve meslek değişkenlerine göre; enerji tasarrufu faktörünün yaş değişkenine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Aktaş ve Çiçek (2019) yılında yaptıkları çalışmada farklı kuşakta yer alan kadın ve erkeklerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının da farklı olduğu sonucuna varmışlardır.

Sarı ve Topçuoğlu (2019)'da kişilik tiplerinin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerine bir araştırma yaparak gelecekteki sonuçları önemseyen bir kişiliğe sahip olanların daha enerji tasarruflu, daha az ihtiyaç dışı satın alma davranışı gösterdiğini, anlık sonuçları önemseyenlerin ise daha az enerji tasarruflu, daha fazla ihtiyaç dışı satın alma davranışı gösterdiklerini belirlemişlerdir.

Okşar ve Koç (2020) yılında yaptıkları çalışmada bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının cinsiyet, eğitim seviyesi, gelir düzeyi ve kuşaklara göre farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Kuru ve Boyraz (2020) ise yeniden kullanılabilir ambalajları olan markalar için tüketicilerin biraz daha fazla para ödemeye razı olduklarını ve bu markaları tercih ettiklerini saptamışlardır.

Rashid vd. (2021) Malezya'da yaptıkları çalışmada sürdürülebilir tüketim davranışını gelir ve tüketim harcamaları açısından incelemiş ve Müslüman olan bireylerin sürdürülebilir tüketim düzeylerinin düşük olduğunu belirlemişlerdir.

Severo, Ferro De Guimarães ve Dellarmelin (2021)'de COVID-19 salgınının çevre bilinci, sürdürülebilir tüketim ve sosyal sorumluluk üzerine etkisini araştırmışlardır. Yaptıkları çalışma sonucunda pandeminin en çok sürdürülebilir tüketim üzerinde etkisi olduğu, en az ise sosyal sorumluluk üzerinde etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Çevre bilinci üzerinde ise orta seviyede bir etkiye neden olduğunu belirlemişlerdir.

Altın (2023) yaptığı çalışmada çevresel duyarlılık ile sürdürülebilir tüketim arasındaki pozitif ilişkiyi ortaya koymuştur.

Ergin ve Dal (2023) çevre bilincinin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisini incelediği çalışmada sürdürülebilir tüketim davranışının alt boyutları olan çevre duyarlılığı, yeniden kullanma, ihtiyaç dışı satın alma ve tasarruf boyutlarının demografik özelliklere göre değişip değişmediğini incelemişlerdir. Yapılan analizlere göre, çevre duyarlılığı boyutunun eğitim faktörüne göre; ihtiyaç dışı satın almanın gelir faktörüne; yeniden kullanılabilirliğin ise tüm demografik özelliklere göre farklılaşmadığını belirlemişlerdir. Ayrıca sürdürülebilir tüketim davranışının cinsiyet faktörüne göre farklılık göstermediği de ortaya konmuştur.

Ovais (2023) Hindistan'da yaşayan öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada katılımcıların sürdürülebilirlik bilgisi konusunda daha yüksek bir anlayışa sahip olduklarını ancak bunun tutumlarında temsil edilmediğini ve davranışlarına az yansıdığını ortaya çıkarmıştır.

Kirsten ve Biyase (2023) Güney Afrika'daki tüketicilerin sürdürülebilir tüketim davranışlarında gelir faktörünün etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmada daha az gelir sahibi olan katılımcıların çevresel kaygılarının geliri yüksek olan katılımcılara göre daha fazla olduğunu, ancak düşük gelir seviyeleri nedeniyle sürdürülebilir tüketim davranışı sergileyemediklerini ortaya koymuşlardır.

Maduku (2024) Güney Afrikalı tüketiciler üzerinde yaptığı çalışmada çevresel kaygıların bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarını olumsuz etkilediğini belirlemiştir.

Han vd. (2024) yılında Çin'de yaşayan Z kuşağı tüketicileri üzerinde yaptıkları çalışmada, çevre sorunlarına ilişkin farkındalığın ve yeşil ürünler satın almaya olan isteğin arttığını ortaya koymuşlardır.

Ghaffar ve Islam (2024) yılında y kuşağı üzerinde yaptıkları çalışmada, çevresel risk algısı ve çevre bilgisi yüksek olan bireylerin, sürdürülebilir tüketim davranışı gösterdiklerini tespit etmişlerdir.

Şahin (2024) cinsiyetin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerinde etkisini incelemiş; cinsiyetin çevre duyarlılığı değişkenine göre farklılaştığını ancak tasarruf, ihtiyaç dışı satın alma ve yeniden kullanılabilirlik değişkenlerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

İlgili literatür incelendiğinde bu çalışmanın bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının yorumlanmasında hem katılımcı sayısının temsil yeteneğinin zenginliği açısından işletmelere ve araştırmacılara yol gösterici olması hem de pazarlama literatürüne önemli bir katkı sağlaması bakımından büyük bir önem taşıdığı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Türü

Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmalar ne kadar, ne miktarda gibi soruları cevaplamak amacıyla belirli bir örneklem üzerinde yapılan ölçümleri evrene genellemek amacıyla yapılan araştırmalardır (İslamoğlu ve Alnaçık, 2016:124). Bu araştırma ayrıca nicel araştırma desenlerinden olan

tarama araştırma desenine uygun olarak hazırlanmıştır. Tarama yöntemi, betimsel bir yöntem olup örneklem üzerinde yapılan anket aracılığıyla evren hakkında bilgi edinmeyi amaçlamaktadır (Çepni, 2010).

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada çalışmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur;

- H1: Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının çevresel duyarlılık boyutu katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.
- H1a: Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının çevresel duyarlılık boyutu katılımcıların cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.
- H1b: Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının çevresel duyarlılık boyutu katılımcıların yaşına göre farklılık göstermektedir.
- H1c: Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının çevresel duyarlılık boyutu katılımcıların eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H1d: Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının çevresel duyarlılık boyutu katılımcıların mesleğine göre farklılık göstermektedir.
- H1e: Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının çevresel duyarlılık boyutu katılımcıların medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H2: Sürdürülebilir tüketim davranışının ihtiyaç dışı satın alma boyutu katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.
- H2a: Sürdürülebilir tüketim davranışının ihtiyaç dışı satın alma boyutu katılımcıların cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.
- H2b: Sürdürülebilir tüketim davranışının ihtiyaç dışı satın alma boyutu katılımcıların yaşına göre farklılık göstermektedir.
- H2c: Sürdürülebilir tüketim davranışının ihtiyaç dışı satın alma boyutu katılımcıların eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H2d: Sürdürülebilir tüketim davranışının ihtiyaç dışı satın alma boyutu katılımcıların mesleğine göre farklılık göstermektedir.
- H2e: Sürdürülebilir tüketim davranışının ihtiyaç dışı satın alma boyutu katılımcıların medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H3: Sürdürülebilir tüketim davranışının enerji tasarrufu boyutu katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.
- H3a: Sürdürülebilir tüketim davranışının enerji tasarrufu boyutu katılımcıların cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.
- H3b: Sürdürülebilir tüketim davranışının enerji tasarrufu boyutu katılımcıların yaşına göre farklılık göstermektedir.
- H3c: Sürdürülebilir tüketim davranışının enerji tasarrufu boyutu katılımcıların eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H3d: Sürdürülebilir tüketim davranışının enerji tasarrufu boyutu katılımcıların mesleğine göre farklılık göstermektedir.
- H3e: Sürdürülebilir tüketim davranışının enerji tasarrufu boyutu katılımcıların medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H4: Sürdürülebilir tüketim davranışının yeniden kullanılabilirlik boyutu katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.
- H4a: Sürdürülebilir tüketim davranışının yeniden kullanılabilirlik boyutu katılımcıların cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.
- H4b: Sürdürülebilir tüketim davranışının yeniden kullanılabilirlik boyutu katılımcıların yaşına göre farklılık göstermektedir.
- H4c: Sürdürülebilir tüketim davranışının yeniden kullanılabilirlik boyutu katılımcıların eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.
- H4d: Sürdürülebilir tüketim davranışının yeniden kullanılabilirlik boyutu katılımcıların mesleğine göre farklılık göstermektedir.
- H4e: Sürdürülebilir tüketim davranışının yeniden kullanılabilirlik boyutu katılımcıların medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.

3.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, çalışmanın belirlenen hedeflerine göre yapılacak olan saha uygulama verilerinin geçerli olarak kabul gördüğü kümedir. Örneklem ise evreni yansıtan ve belirli kriterlere göre evrenden alınan daha küçük alt kümeyle verilen isimdir (Nakip,2006:96). Mevcut araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan bireyler oluşturmaktadır.

Bu çalışmada örnekleme yöntemlerinden olan kar topu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kar topu örnekleme yönteminde öncelikle ulaşılması zor olan ana küleden bir birime ulaşılır, sonra o birimin yardımı ile diğer bir birime, sonra onların yardımıyla başka birimlere ulaşılarak hedeflenen örneklem büyüklüğüne ve çeşitliliğine varılmaya çalışılır (Ünal, 2013:15).

Bu kapsamda bu çalışmada Google formlar aracılığıyla hazırlanan anket formu öncelikle yakın çevreye gönderilmiş, onlardan da kendi çevrelerine göndererek anket formunu doldurmaları istenmiştir. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında Gürbüz ve Şahin (2016) tarafından nicel değişkenli araştırmalar için kullanılan farklı evrenler için Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklüğü formülünden yararlanılmıştır. Formüle göre 100 milyon birimden oluşan bir evren için %95 güven aralığı (z), +5 -5 hata payı ve 0,50 popülasyon oranına (p) göre örneklem sayısı (n)= 384 olarak hesaplanmıştır. Çalışma kapsamında 800 kişiye elektronik ortamda anket formu uygulanmıştır.

3.5. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan anketin etik ilkelere uygunluğu “Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 17.11.2021 tarihli ve 2021/224 sayılı” etik kurulu kararıyla onaylanmıştır. Anketler online olarak uygulanmıştır. Kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, medeni duruma ilişkin sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcıların sürdürülebilir tüketim davranışlarını belirlemek amacıyla Doğan, Bulut ve Çımrın (2015) tarafından geliştirilen 17 maddelik; “Çevre Duyarlılığı” (5 madde), “İhtiyaç Dışı Satın Alma” (5 madde), “Tasarruf” (4 madde) ve “Yeniden Kullanılabilirlik” (3 madde) olmak üzere toplamda 4 alt boyuttan oluşan “Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekteki tüm sorular 5’li Likert ölçeği 1= Hiçbir Zaman, 5= Her Zaman şeklinde hazırlanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 26 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. 200 kişiye ön pilot uygulaması yapılmıştır. Temel bileşenler yöntemi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılarak sorular analiz edilmiştir. Örneklem yeterliliği ölçüsü 0,50 değerinin altında kalan (Ç4) ve birbirine yakın faktör ağırlıkları olan (Ç2) sorular çıkarılarak yapılan faktör analizinde öz değerleri 1 ve üzerinde olan 4 faktör belirlenmiştir. Daha sonra faktörlerin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yeniden kullanılabilirlik alt boyutunun Cronbach Alpha değerinin (0,594) 0,60 güvenilirlik düzeyinin altında çıkmış olması nedeniyle bu faktör kullanılmayacağı için analizden çıkarılarak tekrar faktör analizi yapılmıştır. Bu faktör analizine göre 12 sorudan oluşan 3 faktör elde edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda sürdürülebilir tüketim davranışı alt boyutlarının normal dağılımdan geldiği tespit edilmiştir. Veri analizinde T-testi ve Anova testlerinden yararlanılmıştır. Örneklem sayılarındaki farklardan dolayı faktörlere Post Hoc testlerinden Gabriel testi uygulanmıştır. Ayrıca Levene testi ile varyansları homojen olmayan değişkenlere Welch ve Brown-Forsythe testi uygulanmıştır.

Sürdürülebilir tüketim ölçeği 200 kişiye uygulanarak 17 maddelik anket formunun geçerliğini test etmek ve ölçek alt boyutlarını belirleyebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Yapılan pilot uygulaması sonucu elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunu test edebilmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testleri uygulanmış, KMO değeri 0,50’ nin üzerinde olduğu ve Bartlett testi de 0,05 önem derecesinde anlamlı olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur (KMO=0,826 ve X^2 Bartlett test (136) =1478,866, p=0,000).

Temel bileşenler yöntemi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılarak sorular analiz edilmiştir. Örneklem yeterliliği ölçüsü 0,50 değerinin altında kalan (Ç4) ve birbirine yakın faktör ağırlıkları olan (Ç2) sorular çıkarılarak yapılan faktör analizinde öz değerleri 1 ve üzerinde olan 4 faktör belirlenmiştir. Daha sonra faktörlerin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yeniden kullanılabilirlik alt boyutunun Cronbach Alpha değerinin (0,594) 0,60 güvenilirlik düzeyinin altında çıkmış olması nedeniyle bu faktör kullanılmayacağı için analizden

çıkartılarak son bir faktör analizi yapılmıştır. Bu faktör analizine göre 12 sorudan oluşan 3 faktör elde edilmiştir.

Faktör analizinin sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Faktör Analizi Sonuç Tablosu

Faktörün Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Açıklanan Varyans	Cronbach’s Alpha
Çevreye Duyarlılık	Ç3: Çevresel sorumluluğu destekleyen firmaların ürünlerini alırım.	0,875	18,899	0,838
	Ç1: Deterjan, şampuan gibi temizlik ürünlerinden çevreye daha az zarar verenleri satın alırım.	0,869		
	Ç5: Aile bireylerimi ve arkadaşlarımı çevreye zarar verecek ürünleri almamaları için ikna ederim.	0,797		
İhtiyaç Dışı Satın Alma	İ2: İhtiyacım olmasa da yeni giysiler alırım.	0,853	26,345	0,851
	İ4: Yeni çıkan bir ürünü, benzer bir ürünüm olsa da satın alırım.	0,822		
	İ3: Alışveriş yaparken listemde/aklımda olmayan ürünleri de satın alırım.	0,812		
	İ5: Yiyecek içecek ürünlerinden ihtiyacım olmayanları da satın olduğum olur.	0,79		
	İ1: Cep telefonu vb. teknolojik aletleri ihtiyaç duymadığım halde yenileri ile değiştiririm.	0,653		
Enerji Tasarrufu	T2: Diğerlerine göre daha az elektrik harcayan elektronik cihazları satın alırım.	0,913	25,300	0,887
	T3: Elektronik ürünler satın alırken elektrik tüketim miktarlarına dikkat ederim	0,885		
	T1: Enerji tasarrufu sağlayan beyaz eşyaları satın alırım.	0,873		
	T4: Evde enerji tasarruflu ampuller kullanırım.	0,723		
Toplam		70,545		
Kaiser Meyer Olkin (KMO) Ölçek Geçerliliği		0,824		
Bartlett Küresellik Testi		Ki-Kare	4984,151	
		sd.	66	
		p değeri	0,000	

Yapılan son faktör analizinin sonucunu gösteren Tablo 1 incelendiğinde KMO değerinin (0,824) 0,50’nin üzerinde olduğu ve Bartlett testinin de 0,05 önem düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Yani veri seti analizler için uygun hale gelmiştir.

Araştırmanın güvenilirliği Alpha katsayısı ile ölçülmüştür. Çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma ve enerji tasarrufu olmak üzere üç boyuttan oluşan ölçeğin Alpha kat sayıları sırasıyla; 0,838, 0,851 ve 0,887 şeklindedir. 0,80 ve üzerinde hesaplanması ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir bir yapı sergilediğini gösterdiğinden hesaplanan Cronbach’s Alpha güvenilirlik kat sayılarının yüksek düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir (Kalaycı, 2009: 405).

Faktör ağırlıkları incelendiğinde, tüm faktör ağırlıklarının 0,50’nin üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca toplam açıklanan varyans %70,545’dir. Bu durumda araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik şartlarını yerine getirdiği söylenebilir.

Maddelere ilişkin normallik varsayımını kontrol etmek amacıyla basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmalı ve hiçbir maddenin basıklık ve çarpıklık katsayı değerinin $-10 < \text{basıklık} < 10$ ve $-3 < \text{çarpıklık} < 3$ aralığı dışında olmaması gerekmektedir (Kline, 2005). Veri seti incelendiğinde basıklık değerlerinin -0,668 ile 0,350 arasında; çarpıklık değerlerinin -1,110 ile 1,005 arasında değiştiği belirlenmiştir. Buna göre ölçeğin alt boyutlarının normal dağılımdan gelmesi sonucunda analize parametrik testlerle devam edilmiştir.

4.BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların genel özelliklerine ve katılımcıların sürdürülebilir tüketim davranışlarına ilişkin verilere yer verilmektedir.

Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Özellikler	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	416	52
	Erkek	384	48
	Toplam	800	100
Yaş	18 ve altı	15	1,9
	18-24	46	5,8
	25-34	201	25,1
	35-44	260	32,5
	45-54	166	20,7
	55-64	81	10,1
	65 ve üstü	31	3,9
	Toplam	800	100
Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	6	0,8
	İlkokul	32	4
	Ortaokul	29	3,6
	Lise	146	18,2
	Önlisans	83	10,4
	Lisans	390	48,8
	Lisansüstü	114	14,2
	Toplam	800	100
Meslek	Kamu Çalışanı	214	26,8
	Özel Sektör Çalışanı	264	33
	Serbest Meslek Sahibi	72	9
	Emekli	89	11,1
	Ev Hanımı	75	9,4
	Diğer	86	10,7
	Toplam	800	100
Medeni Durum	Evli	554	69,3
	Bekar	246	30,7
	Toplam	800	100

Tablo 2’de araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları incelendiğinde, katılımcıların 416’sının (%52) kadın, 384’ünün (%48) erkek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşa göre dağılımına bakıldığında; 15 kişinin (%1,9) 18 yaş ve altında, 46 kişinin (%5,8) 18-24 yaş aralığında, 201 kişinin (%25,1) 25-34 yaş aralığında, 260 kişinin (%32,5) 35-44 yaş aralığında, 166 kişinin (%20,7) 45-54 yaş aralığında, 81 kişinin (%10,1) 55-64 yaş aralığında, 31 kişinin (%3,9) de 65 yaş ve üstü yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde okur-yazar olmayan katılımcı sayısı 6 (%0,8), ilkokul mezunu 32 (%4), ortaokul mezunu 29 (%3,6), lise mezunu 146 (%18,2), önlisans mezunu 83 (%10,4), lisans mezunu 390 (%48,8) ve lisansüstü mezunu ise 114 (%14,2) kişidir.

Araştırmaya katılanların mesleğe göre dağılımları incelendiğinde; 214 (%26,8) kişinin kamu çalışanı, 264 (%33) kişinin özel sektör çalışanı, 72 (%9) kişinin serbest meslek sahibi, 89 (%11,1) kişinin emekli, 75 (%9,4) kişinin ev hanımı ve 86 (%10,7) kişinin diğer kategorisinde (işsiz ve öğrenci) yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılanların 554’ü (%69,3) evli ve 246’sı (%30,7) ise bekarıdır.

Çalışmada sürdürülebilir tüketim davranışının katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t-Testi ve Anova analizleri yapılmıştır.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Farklılık

		N	Ort.	Std. Sap.	t değeri	p değeri
Çevre Duyarlılığı	Kadın	416	3,25	0,94	1,143	0,253
	Erkek	384	3,17	1,11		
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Kadın	416	2,35	0,87	5,096	0,000
	Erkek	384	2,04	0,84		
Enerji Tasarrufu	Kadın	416	4,15	0,84	0,009	0,993
	Erkek	384	4,15	0,87		

Araştırmaya katılanların sürdürülebilir tüketim davranışlarını oluşturan faktörlere ait görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre, farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t-Testi sonucuna göre, çevre duyarlılığı ve enerji tasarrufu faktörlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Buna karşın ihtiyaç dışı satın alma boyutunun cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Dolayısıyla H1a ve H3a doğrulanmamışken, H2a doğrulanmıştır.

Tablo 4. Yaşa Göre Farklılık

		N	Ort.	Std. Sap.	F değeri	p değeri	Anlamlı Fark
Çevre Duyarlılığı	18 ve altı ¹	15	3,13	1,16	2,549	0,019	(3-6) (4-6)
	18-24 ²	46	3,14	0,92			
	25-34 ³	201	3,13	1,03			
	35-44 ⁴	260	3,14	1			
	45-54 ⁵	166	3,24	0,97			
	55-64 ⁶	81	3,53	1,09			
	65 ve üstü ⁷	31	3,56	1,17			
İhtiyaç Dışı Satın Alma	18 ve altı ¹	15	2,72	0,9	9,561	0,000	(1-4) (1-5) (1-6) (2-4) (2-5) (2-6) (2-7) (3-4) (3-5) (3-6) (3-7)
	18-24 ²	46	2,58	0,92			
	25-34 ³	201	2,48	0,86			
	35-44 ⁴	260	2,11	0,83			
	45-54 ⁵	166	2,03	0,79			
	55-64 ⁶	81	1,94	0,84			
	65 ve üstü ⁷	314	1,97	0,96			
Enerji Tasarrufu	18 ve altı ¹	15	3,83	1,08	4,95	0,000	(2-3) (2-4) (2-5) (2-6) (3-2) (4-2) (5-2) (6-2)
	18-24 ²	46	3,65	1,01			
	25-34 ³	201	4,07	0,82			
	35-44 ⁴	260	4,17	0,84			
	45-54 ⁵	166	4,26	0,81			
	55-64 ⁶	81	4,4	0,74			
	65 ve üstü ⁷	31	4,22	1,02			

Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının yaş değişkenine göre farklılık gösterip gösteremeyeceğini belirlemek amacıyla yapılan analizde, çevreye duyarlılık, ihtiyaç dışı satın alma ve enerji tasarrufu boyutunda farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Hangi yaş grupları arasında farklılık olduğunu görebilmek için örnek sayılarında farklılık olduğu için Post-Hoc testlerinden olan Gabriel testi yapılmıştır (Alınacak, 2016:326). Dolayısıyla H1a, H2b ve H3c hipotezleri doğrulanmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde, yaş ilerledikçe çevre duyarlılığı ve enerji tasarrufu eğilimi artarken, ihtiyaç dışı satın almanın azaldığı görülmektedir.

Tablo 5. Eğitim Durumuna Göre Farklılık

		N	Ort.	Std. Sap.	F değeri	p değeri	Anlamlı Fark
Çevre Duyarlılığı	Okur-Yazar Değil ¹	6	4,05	1,02	2,496	0,021	(3-4)
	İlkokul ²	32	3,15	1,34			
	Ortaokul ³	29	3,72	0,92			
	Lise ⁴	146	3,07	1,09			
	Önlisans ⁵	83	3,29	0,96			
	Lisans ⁶	390	3,18	0,99			
	Lisansüstü ⁷	114	3,26	0,98			
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Okur-Yazar Değil ¹	6	2,06	1,51	1,846	0,088	
	İlkokul ²	32	2,15	0,93			
	Ortaokul ³	29	1,83	0,78			
	Lise ⁴	146	2,16	0,91			
	Önlisans ⁵	83	2,4	0,92			
	Lisans ⁶	390	2,19	0,81			
	Lisansüstü ⁷	114	2,28	0,93			
Enerji Tasarrufu	Okur-Yazar Değil ¹	6	3,95	1,26	2,185	0,042	(2-3) (3-6) (3-7) (4-3)
	İlkokul ²	32	3,81	1,22			
	Ortaokul ³	29	4,58	0,65			
	Lise ⁴	146	4,14	0,93			
	Önlisans ⁵	83	4,16	0,83			
	Lisans ⁶	390	4,17	0,82			
	Lisansüstü ⁷	114	4,12	0,74			

Çevreye duyarlılığı faktörünün eğitim durumuna göre, farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Levene testi sonucuna göre, bu değişken için grup varyansları homojen değildir ($p=0,013$, $p < 0,05$). Bu durumda tek yönlü Anova testinin ön şartı sağlamamıştır. Anova testinin uygun olmadığı durumlarda alternatif olarak Welch ve Brown-Forsythe testleri uygulanmaktadır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2018:133). Her iki test uygulanmış ve p değerleri 0,05'den küçük bulunmuştur. Bu farklılığın hangi eğitim gruplarından kaynaklandığını tespit etmek için Post hoc testlerinden varyans eşitliğinin reddedilmiş olması nedeniyle uygun olan Games-Howell testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre ortaokul ve lise mezunu katılımcıların çevre duyarlılığının farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla H1c hipotezi doğrulanmıştır.

İhtiyaç dışı satın alma boyutunun p değeri 0,05'den büyüktür. Dolayısıyla aralarında anlamlı bir farklılık yoktur. H2c hipotezi doğrulanmamıştır.

Enerji tasarrufu boyutunun yapılan Levene testi sonucuna göre bu değişken için grup varyansları homojen değildir ($p=0,02$, $p < 0,05$). Bu durumda tek yönlü Anova testinin ön şartı sağlamamıştır ve Welch ve Brown-Forsythe testleri uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre enerji tasarrufu boyutunun eğitim değişkenine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Dolayısıyla H3c hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 6. Mesleğe Göre Farklılık

		N	Ort.	Std. Sap.	F değeri	p değeri	Anlamlı Fark
Çevre Duyarlılığı	Kamu Çalışanı ¹	214	3,24	0,99	3,138	0,008	(2-4)
	Özel Sektör ²	264	3,07	1,04			
	Serbest Meslek ³	72	3,4	1,05			
	Emekli ⁴	89	3,47	1,02			
	Ev Hanımı ⁵	75	3,3	0,97			
	Diğer ⁶	86	3,06	1,02			
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Kamu Çalışanı ¹	214	2,2	0,89	5,072	0	(1-4) (2-4) (4-6)
	Özel Sektör ²	264	2,29	0,86			
	Serbest Meslek ³	72	2,13	0,84			
	Emekli ⁴	89	1,85	0,77			
	Ev Hanımı ⁵	75	2,11	0,82			
	Diğer ⁶	86	2,44	0,87			
Enerji Tasarrufu	Kamu Çalışanı ¹	214	4,28	0,71	8,433	0	(1-2) (1-4) (1-6) (2-4) (3-4) (4-5) (4-6)
	Özel Sektör ²	264	4,07	0,89			
	Serbest Meslek ³	72	3,98	0,9			
	Emekli ⁴	89	4,54	0,62			
	Ev Hanımı ⁵	75	4,14	0,89			
	Diğer ⁶	86	3,84	1			

Çevre duyarlılığı boyutunun Levene testi p değeri 0,05'den büyüktür. Varyansları eşit çıktığından Gabriel testi yapılmıştır. Analiz sonucuna katılımcıların çevreye duyarlılıklarının mesleğe göre farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre özel sektör çalışanı ile ev hanımı olan katılımcıların çevre duyarlılıkları arasında farklılık vardır. Dolayısıyla H1d hipotezi doğrulanmıştır.

İhtiyaç dışı satın alma boyutunun Gabriel testi analiz sonucuna göre, katılımcıların kamu çalışanı ve emekli olmasına bağlı olarak ihtiyaç dışı satın alma davranışı boyutu algılarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla H2d hipotezi doğrulanmıştır.

Enerji tasarrufu faktörünün eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Levene testi sonucuna göre bu değişken için grup varyansları homojen değildir ($p=0,02$, $p < 0,05$). Bu durumda tek yönlü Anova testinin ön şartı sağlamamıştır. Anova testinin uygun olmadığı durumlarda alternatif olarak Welch ve Brown-Forsythe testleri uygulanmaktadır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2018:133). Her iki test uygulanmış ve p değerleri 0,05'den küçük bulunmuştur. Bu farklılığın hangi eğitim gruplarından kaynaklandığını tespit etmek için Post hoc testlerinden varyans eşitliğinin reddedilmiş olması nedeniyle uygun olan Games-Howell testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların enerji tasarrufu boyutu algılarının mesleğe göre farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla H3d hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 7. Medeni Duruma Göre Farklılık

		N	Ort.	Std. Sap.	t değeri	p değeri
Çevre Duyarlılığı	Evli	554	3,24	1,03		
	Bekar	246	3,15	1,01	1,183	0,237
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Evli	554	2,09	0,84		
	Bekar	246	2,45	0,89	5,394	0,000
Enerji Tasarrufu	Evli	554	4,25	0,8		
	Bekar	246	3,92	0,94	4,783	0,000

Araştırmaya katılanların sürdürülebilir tüketim davranışlarını oluşturan faktörlere ait görüşlerinin medeni durum değişkenine göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t-Testi sonucuna göre, ihtiyaç dışı satın alma ve enerji tasarrufu faktörlerinin medeni durum değişkenine göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven seviyesinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Buna karşın çevre duyarlılığı boyutunun p değerinin 0,05'ten büyük olduğu ve bu nedenle de bu boyutun medeni duruma göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla H2e ve H3e doğrulanmışken, H1e doğrulanamamıştır.

5.SONUÇ ve TARTIŞMA

Günümüzde doğal kaynakların hızla tüketilmesi, çevre sorunlarının artması, iklimlerin değişmesi, küresel ısınma, biyoçeşitlilikte azalma gibi birçok sorun ciddi boyutlara gelmiş durumdadır. Bu nedenle her bir bireyin tüketim alışkanlıklarını değiştirerek sürdürülebilir tüketim davranışına yönelmelerinin önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Çalışmada bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışının alt boyutlarının demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerinin sürdürülebilir tüketim davranışı alt boyutlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için yapılan analiz sonunda, araştırmaya parametrik testler olan T-testi ve Anova testleri ile devam edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılanların sürdürülebilir tüketim davranışlarının demografik özelliklerine göre farklılık gösterdiği ortaya konmuştur.

Sürdürülebilir tüketim davranışının cinsiyete göre, farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan t-testinde, sürdürülebilir tüketim davranışının sadece ihtiyaç dışı satın alma boyutunda farklılaştığı görülmüştür. Yapılan bazı araştırmalarda (Aktaş ve Birgül 2019; Yaşar, 2017) erkeklerin ihtiyaç dışı satın alma eğilimlerinin kadınlardan fazla olduğu sonucuna varılmışken, bu çalışmada kadınların ihtiyaç dışı satın alma eğilimlerinin erkeklerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde kadınların market alışverişi, çocukların giysi alışverişi gibi birçok ihtiyacı karşılamada aktif rol aldığı düşünüldüğünde bu sonuç şaşırtıcı değildir.

Sürdürülebilir tüketim davranışının yaş değişkenine göre, farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testine göre, yaş ilerledikçe çevreye duyarlılığın ve enerji tasarrufu eğiliminin arttığı, ihtiyaç dışı satın alma eğiliminin ise azaldığı tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında Polat vd. (2019) yılında yaptıkları çalışmada aynı sonucu elde ettiği görülmektedir. Buna karşın Yagita ve Iwafune'nun (2021)'de Japonya'da yaptığı araştırmanın sonucunda yaşlı bireylerin enerji tasarrufu eğilimlerinin düşük olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre bireylerin yaşları ilerledikçe çevre bilgisi ve çevre farkındalığı arttığından çevre duyarlılıklarının arttığı da söylenebilir. Bu bağlamda enerji tasarrufuna verdikleri önemin de arttığı görülmektedir. İhtiyaçları olmayan ürünleri almayarak tüketim davranışlarında azalmaya gittikleri söylenebilir. Böylece sürdürülebilir tüketim davranışına olumlu yönde etki eden "tüketimde azaltma" kavramını destekler bir davranış sergiledikleri görülmektedir.

Katılımcıların sürdürülebilir tüketim davranışının eğitim düzeyine göre, farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda, ihtiyaç dışı satın alma boyutunun eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Çevre duyarlılığı ve enerji tasarrufu boyutlarının ise bireyleri eğitim seviyelerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Okur yazar olmayan katılımcıların çevre duyarlılığının yüksek olduğu, ortaokul mezunlarının ise enerji tasarrufu eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Okur yazar olmayan bireylerin çevre duyarlılığını yüksek çıkması son derece şaşırtıcıdır. Bu sonuca göre eğitim seviyeleri

yüksek olan bireylerin çevre duyarlılıklarının da yüksek olmasının beklenmesi gibi bir kanının yanlış olduğu görülmektedir. Okşar ve Koç (2020)'de yaptıkları çalışmada ilkökul mezunlarının enerji tasarrufu eğiliminin yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmada ise ilkökul mezunlarının enerji tasarrufu eğilimlerinin düşük olduğu görülmüştür.

Katılımcıların meslek değişkenine göre farklılıkları incelendiğinde, çevre duyarlılığı ve enerji tasarrufu eğilimi en yüksek olan katılımcıların emekliler olduğu, ihtiyaç dışı satın alma eğiliminin en fazla olduğu katılımcıların özel sektör çalışanı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ev içinde en uzun süre vakit geçirenlerin emekliler olabileceği düşünüldüğünde enerji tasarrufuna verdikleri önemin yüksek çıkması ve çevre sorunlarının azaltılmasına olan katkılarının fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Sürdürülebilir tüketim davranışının medeni duruma göre, farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan t-testi sonucuna göre, çevre duyarlılığının medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak ihtiyaç dışı satın alma ve enerji tasarrufu boyutunda anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Evlilerin enerji tasarrufu eğilimi yüksek iken, bekarların ihtiyaç dışı satın alma eğilimleri yüksek çıkmıştır. Soylu'nun (2019) yılındaki çalışmasının sonucunda medeni duruma göre, ihtiyaç dışı satın alma boyutu anlamlı değilken, çevre duyarlılığı ve enerji tasarrufu boyutları anlamlı çıkmıştır. Evli olanların enerji tasarrufu eğilimlerinin bekarlara göre yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Evli bireylerin ev geçindirme sorumluluğu göz önüne alındığında, faturaların yüksek gelmemesi adına enerji tasarrufu eğilimlerine yöneldikleri söylenebilir. Bekar bireyler ise daha bireysel yaşama sahip oldukları için harcamalarını kendilerine yapmayı tercih edebilirler. Bu nedenle de ihtiyaç dışı satın alma eğilimleri yüksektir denilebilir.

Yeryüzünde yaşayan her bir bireyin doğayı sevmesi, yaşama saygı duyması, davranış ve tutumlarını bu amaç doğrultusunda değiştirmeye çalışması gelecek nesillerin devamlılığı için son derece önem arz etmektedir. Bu kapsamda sürdürülebilir yaşam tarzını benimsemek ve böylece ekolojik ayak izini azaltmaya çalışmak herkesin görevi olmalıdır.

Yeşil ürün üreten firmaların üretim aşamasından nihai ürüne kadar geçen sürede sürdürülebilirlik konusuna özen göstermesi gerekmektedir. Kamu ve özel sektör firmalarının da en az bireyler kadar sürdürülebilirliğe önem vermesi son derece önemlidir. İşletmelerin karbon ayak izlerini azaltmaya yönelik politikalar uygulaması, yeşil işletmecilik ve yeşil yönetim anlayışını benimsemeleri gerekmektedir. Herkes üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmek için çaba sarf ederse birçok sorun azalarak bir gün bitme noktasına gelecektir.

Bireylere daha küçük yaşlarda çevre bilinci kazandırabilmek için okullarda sürdürülebilirlik konusunda bilinçli tüketim ve rasyonel tüketici dersleri verilebilir. Tüketicileri çevre dostu ürünleri satın almaya yönlendirmek için çeşitli kampanyalar, tanıtımlar yapılabilir. Enerji tasarrufu sağlayan aletlerin ve ampullerin her eve girebilmesi için fiyatlarının herkesin alabileceği seviyeye getirilmesine yönelik çalışma yapılabilir.

Kullanılmayan eşyalar ihtiyacı olan kişilere verilebilir veya ikinci el ürün satan e-ticaret platformları üzerinden satılabilir. Bireyleri ikinci el ürün kullanımına yönlendirmek için sosyal medya aracılığıyla bilgilendirici reklamlar yapılabilir.

Bilinçsiz üretim ve tüketimin çevreye verdiği zararlar, gönüllü sadelik kavramının önemi gibi konularda bireylerin farkındalığı artırmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapılabilir.

Herkesin rahatça ulaşabildiği noktalara konulacak geri dönüşüm ve kazanım ünitelerinin sayısı artırılabilir ve bu ünitelerin kullanımını teşvik edecek politikalar geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Altunbaş, D. (2003). Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye'deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 103-118.
- Akehurst, G., Alfonso, C., Gonçaves, H. M. (2012). Re-Examining Green Purchase Behavior and the Green Consumer Profile: New Evidences, *Management Decision*, 50(5), 972-988.
- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 24, 133-164.
- Aksu, C.K., Gelibolu, L. (2015). Üniversite Çalışanlarının Sürdürülebilir Tüketim Açısından Tutumlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(9), 234-248.
- Aktaş, S.C., Çiçek, B. (2019). Farklı Kuşaktaki Kadın ve Erkeklerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının İncelenmesi, *Third Sector Social Economic Review*, 54(4), 1957-1978.
- Alnıaçık, Ü. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Altın, S. (2023). Sürdürülebilir Tüketimi Sağlamak İçin Çevresel Duyarlılık Etkili Bir Faktör Müdür?, *Erciyes Akademi*, 37(3), 1062-1083.
- Arat, G., Türkes, M., Saner, E. (2002). Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi- Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli- Uluslararası Sözleşmeler Ön Raporu, Ankara: TÜBİTAK.
- Arslan, M.A. (2021). Enerji Yönetimi. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/43622/mod_resource/content/0/Hafta2-Enerji%20tasarrufu%20ve%20y%C3%B6netimi.pdf Erişim Tarihi: 30.05.2024
- Ateş, H. (2018). Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının ve Bilgi Düzeylerinin Araştırılması, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 507-531.
- Ateş, H.K., Öner, A.I. (2020). Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Tüketim Davranış Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(81), 65-86.
- Balderjahn, I., vd., (2013). Consciousness for Sustainable Consumption: Scale Development and New Insights in the Economic Dimension of Consumers' Sustainability, *AMS Review*, 3, 181-192.
- Beatson, A., Gottlieb, U., Fleming, K. (2020). Green Consumption Practices for Sustainability: An Exploration Through Social Practice Theory, *Journal of Social Marketing*, 10(2), 197-213.
- Bei, L., Simpson, E. M. (1995). The Determinants of Consumers' Purchase Decisions For Recycled Products: an Application of Acquisition-Transaction Utility Theory, *Advances in Consumer Research Volume*, 22, 257-261.
- Benedek, A. (2012). Conscious Consumption- Green Consumption, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 14(6), 18-23
- Biswas, A., Roy, M. (2015). Green Products: An Exploratory Study on the Consumer Behaviour in Emerging Economies of the East, *Journal of Cleaner Production*, 87, 463-468.
- Botsman, R., Rogers, R. (2010). *What's Mine is Yours the Rise of Collaborative Consumption*, An Imprint of Harper Collins Publishers.
- Bozlağan, R. (2004). Birleşmiş Milletler Uygulamaları ve Yerel Yönetimler, *Öneri Dergisi*, 6(22), 229-235.
- Conke, L. S. (2018). Barriers to Waste Recycling Development: Evidence from Brazil. *Resources, Conservation and Recycling*, 134, 129-135.
- Connolly, J., Shaw, D. S. (2006). Identifying Fair Trade in Consumption Choice, *Journal of Strategic Marketing*, 14(4), 353-368.

- Çamur, D., Vaizoğlu, S.A. (2007). Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (4), 297-306.
- Çelik, A., Küçük, A. (2020). Tüketim Toplumunun Çevre Sorunlarına Etkileri, *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(5), 1-22.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, 5.Baskı, Trabzon
- Çetin, K. (2018). Satın Alma Davranışlarında Kadınların Giysi Markası Tercihlerini Etkileyen Faktörler, *Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi*, 2(2), 354-366.
- Demir, A. (2009). Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 1(2), 37-54.
- Şahin, D. (2024). Cinsiyetin Sürdürülebilir Tüketici Davranışı Üzerindeki Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Beykoz Akademi Dergisi*, 12(1), 58-74.
- Devinney, T. M., Auger, P., & Eckhardt, G. M. (2010). *The Myth of the Ethical Consumer*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Doğan, O., Bulut, Z.A., Çımrın, F.K. (2015). Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), 659-678.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E.S., Çinko, M. (2018). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Elliott, R. (2013). The Taste for Green: The Possibilities and Dynamics of Status Differentiation Through "Green" Consumption, *Poetics*, 41(3), 294-322.
- Environmental Protection Agency (EPA). (1999). *Recycling Works*. <http://www.epa.gov/epaoswer/non-hw/recycle/recycle.pdf>. Erişim Tarihi: 18.09.2024
- Ergin, R. G., Dal, N. E. (2023). Davranışsal Çevre Bilincinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi Hakkında Bir Araştırma. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 28-53.
- Ghaffar, A., İslam, T. (2024). Factors Leading to Sustainable Consumption Behavior: an Empirical Investigation Among Millennial Consumers. *Kybernetes*, 53(8), 2574-2592.
- Gönüllü, G. (2014). Çevresel-Kentsel Hakların Gelişimi: Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Haklar, İnsan Hakları Yıllığı, 32, 31 – 52.
- Hailes, J. (2007), *The New Green Consumer Guide*, Simon and Schuster, London.
- Halvorsen, B., Larsen B.M. (2001). Norwegian Residential Electricity Demand – A Microeconomic Assessment of the Growth from 1976 to 1993, *Energy Policy*, 29 (3), 227-236.
- Han, H., Kim, Y. (2010). An Investigation of Green Hotel Customers’ Decision Formation: Developing An Extended Model of the Theory of Planned Behavior, *International Journal of Hospitality Management*, 29, 659-668.
- Han, J., Prabhakar, G., Luo, X., Tseng, H. T. (2024). Exploring generation Z consumers’ purchase intention towards green Products during the COVID-19 pandemic in China. *e-Prime-Advances in Electrical Engineering, Electronics and Energy*, 100552
- Hayta, A.B. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143-151.
- Hayta, A.B. (2009). Sürdürülebilir Tüketim ve Aile, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 69-83.
- Hill, Hermann (1993), "Die Neue Verwaltung Nachhaltige Entwickeln", *Die Öffentliche Verwaltung*, Heft 2, Januar, s. 56.
- <https://ekolojist.net/surdurulebilirlik-nedir/>. Erişim Tarihi: 12.05.2024
- <https://ekolojist.net/enerji-enerji-tasarrufuu-nedir-nasil-yapilir/>. Erişim Tarihi: 16.07.2024

- Iwata, O. (2006). An Evaluation of Consumerism and Lifestyle as Correlates of A Voluntary Simplicity Lifestyle. *Social Behavior and Personality*, 34(5), 557–568.
- Jeong, E. (2010). Customers' Perception of Green Practices in Restaurants, Perdue University, India.
- Kalaycı, Ş. (2009). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara: Asil Yayınevi.
- Kaplan, A. (1997). Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 18.
- Karaca, Ş. (2018). Yaşam Tarzının Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma, *Journal of Business Research - Turk*, 10(3), 403-425.
- Karalar, R., Kiracı, H. (2010). Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 79-106.
- Karalar, R., Kiracı, H. (2011). Çevresel Sorunlara Karşı Bir Çözüm Önerisi Olarak Sürdürülebilir Tüketim Düşüncesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 63-76.
- Kim, Y.J., Njite, D., Hançer, M. (2019). Anticipated Emotion in Consumers' Intentions to Select Eco-Friendly Restaurants: Augmenting the Theory of Planned Behavior, *International Journal of Hospitality Management*, 34, 255-262.
- Kula, E. (2005). History of Environmental Economic Thought, Transferred to Digital Printing.
- Kuru, Ö., Boyraz, E. (2020). Hepinizi Yeni Bir Ürün Gibi Görüyorum! Tekrar Kullanılabilir Ambalajlara Yönelik Tüketici Tutumları. *Kafkas University, Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty/Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22).
- Kline, R. B. (2005). Structural Equation Modeling, 2. Baskı, Newyork: The Guilford Press.
- Kirsten, F., & Eligius Biyase, M. (2023). Environmental Perceptions and Sustainable Consumption Behavior: The Disparity among South Africans. *Sustainability*, 15(6), 4847.
- Larsen, B.M., Nesbakken, R. (2004). Household Electricity End-Use Consumption: Results from Econometric and Engineering Models, *Energy Econ*, 26 (2), 179-200.
- Laroche, M., Bergeron, J., Barbaro-Forleo, G. (2001). Targeting Consumers Who Are Willing to Pay More for Environmentally Friendly Products, *Journal of Consumer Marketing*, 18(6), 503-520.
- Leahy, E., Lyons, S. (2010). Energy Use and Appliance Ownership in Ireland, *Energy Policy*, 38 (8), 4265-4279.
- Li, S. (2003). Recycling Behavior Under China's Social and Economic Transition: The Case of Metropolitan Wuhan, *Environment and Behavior*, 35(6), 784-801.
- Liobikienė, G., Mandravickaitė, C., Bernatoniene, J. (2016). Theory of Planned Behavior Approach to Understand the Green Purchasing Behavior in the EU: A Cross-Cultural Study, *Ecological Economics*, 125, 38-46.
- Louw, K., Conradie, B., Howells, M., Dekenah, M. (2008). Determinants of Electricity Demand for Newly Electrified Low-Income African Households, *Energy Policy*, 36 (8), 2812-2818.
- Maduku, D. K. (2024). How environmental concerns influence consumers' anticipated emotions towards sustainable consumption: The moderating role of regulatory focus. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 76, 103593.
- Manaktola, K., Jauhari, V. (2007). Exploring Consumer Attitude and Behavior Towards Green Practices in the Lodging Industry in India, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 19(5), 364-377.
- Martinho, G., Magalhães, D., Pires, A. (2017). Consumer Behavior with Respect to the Consumption and Recycling Of Smartphones and Tablets: An Exploratory Study in Portugal, *Journal of Cleaner Production*, 156, 147-158.
- Meadows, D. H., vd. (1972). The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind, Universe Books, New York.

- Mısır, M. (2016). Uluslararası Ormançılık, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/ormanamenajmani_49c63.pdf. Erişim Tarihi: 01.09.2024
- Micheletti, M. (2003). *Political Virtue and Shopping. Individuals, Consumerism, and Collective Action*. New York: Palgrave Macmillan.
- Micheletti, M., Follesdal, A., Stolle, D. (2004). *Politics, Products and Markets. Exploring Political Consumerism Past and Present*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları: Teknikler ve SPSS Destekli Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Newholm, T., Shaw, D. (2007). Studying the Ethical Consumer: A Review of Research. *Journal of Consumer Behavior*, 6(5), 253–270.
- OECD. (2009). Policy Brief. June. Sustainable Manufacturing and Eco-Innovation: Towards a Green Economy.
- Okşar, G., Koç, F. (2020). Tüketicilerin Demografik Özelliklerine Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarındaki Farklılıkların İncelenmesi, *International Marmara Social Sciences Congress*, Ağustos,413-577.
- Ovais, D. (2023). Students' sustainability consciousness with the three dimensions of sustainability: Does the locus of control play a role?. *Regional Sustainability*, 4(1), 13-27.
- Özgül, E. (2010). Tüketicilerin Değer Yapıları, Gönüllü Sade Yaşam Tarzı ve Sürdürülebilir Tüketim Üzerindeki Etkileri, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(2), 117-150.
- Özmehmet, E. (2012). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. https://journal.yasar.edu.tr/wpcontent/uploads/2012/11/vol3_no_12_Ecehan_Oz_Makale.pdf. Erişim Tarihi: 19.04.2024
- Öztürk, D., Tekin, M. (2020). Hazır Giyim Sektöründe Tüketicilerin Satın Alma Davranışları, *Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,3(1), 15-27.
- Paavola, J. (2001). Towards Sustainable Consumption: Economics and Ethical Concerns for the Environment in Consumer Choices, *Review of Social Economy*, 59,227-48.
- Peattie, K. (2010). Green Consumption: Behavior and Norms, *Annual Review of Environment and Resources*, 35, 195-228.
- Prakash, G., Pathak, P. (2017). Intention to Buy Eco-Friendly Packaged Products Among Young Consumers of India: A Study on Developing Nation, *Journal of Cleaner Production*,141, 385-393.
- Polat, E., Akoğlu, H.E., Konak, O., Özen, G. (2019). Fiziksel Aktivite Yapan ve Yapmayan Bireylerde Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının İncelenmesi, *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*,17(2), 53 – 63.
- Porter M. E., Linde, C. (1995). Green and Competitive: Ending the Stalemate. *Harvard Business Review*, 121- 134.
- Rausch, T.M., Kopplin, C.S. (2021). Bridge the Gap: Consumers' Purchase Intention and Behavior Regarding Sustainable Clothing, *Journal of Cleaner Production*,278, 123882.
- Rashid, N.K.A. vd. (2021). Survey Dataset on the Level of Sustainable Consumption of Malaysian Households from the Perspective of Income and Consumption Expenditure, *Data in Brief*, 35.
- Roberts, J.A. (1996), Green consumers in the 1990s: Profile and Implications for Advertising, *Journal of Business Research*, 36(3), 217-232.
- Rokka, J., Uusitalo, L. (2008). Preference for Green Packaging In Consumer Product Choices – Do Consumers Care?, *International Journal of Consumer Studies*, 32 (5), 516-525.
- Rosenthal, S., Linder, N. (2021). Effects of Bin Proximity and Informational Prompts on Recycling and Contamination, *Resources, Conservation and Recycling*, 168, 105430.

- Sarı, S., Topçuoğlu, F. (2019). Kişilik Tiplerinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Üzerine Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 159-169.
- Severo, E. A., Ferro De Guimarães, J. C., Dellarmelin, M.L. (2021). Impact of the COVID-19 Pandemic on Environmental Awareness, Sustainable Consumption and Social Responsibility: Evidence from Generations in Brazil and Portugal, *Journal of Cleaner Production*, 286, 1-14.
- Sevinç, F., Duran, E. (2015). Sürdürülebilir Deniz Turizmi ve Tüketim Paradoksu: Tüketirken Tükenmek, *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 173-196.
- Sezer, Ö. (2015). Küresel Konferanslar ve Çevre Sorunları: Çevre Kalkınma ve Etik Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme. www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/sezer-özcan-küresel-konferanslar-ve-çevre-sorunları-çevre-kalkınma-ve-etik-açısından-eleştirel-bir-değerlendirme.pdf. Erişim Tarihi:25.09.2024
- Sheth, J. N., Sethia, N. K., Srinivas, S. (2011). Mindful Consumption: A Customer-Centric Approach to Sustainability. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 39(1), 21–39.
- Simpson, B. J. K, Radford, S. K. (2011). Consumer Perceptions of Sustainability: A Free Elicitation Study. *Proceedings of the 36th Annual Macro Marketing Conference*, 267–279.
- Soylu, Z.S. (2019). Demografik Özelliklerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkilerinin Analizine Yönelik Bir Çalışma, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.
- Suki, N.M. (2013). Green Awareness Effects on Consumers' Purchasing Decision: Some Insights from Malaysia, *IJAPS*, 9(2), 49-63.
- Tatar, A. (2021). Çevresel Sorunlara Duyarlılığın Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi, *International Journal of Management and Administration*, 5(9), 103-117.
- Tepebaş, U. (2010). Milenyum Kalkınma Hedefleri (MKH) Zirvesi, Afrika, https://tasam.org/trTR/Icerik/1318/milenyum_kalkınma_hedefleri_mkh_zirvesi_ve_afrika. Erişim Tarihi: 22.08.2024
- Türk, M. (2013). Çevre Bilinci: Yasal Zorunluluktan Sosyal Sorumluluğa, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türk, M. (2018). Yeşil Tüketici., Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oslo Symposium. (1994). <https://sdgs.un.org/topics/sustainable-consumption-and-production>. Erişim Tarihi: 06.05.2024
- Umut, M.Ö., Topuz, Y.V., Velioglu, M.N. (2015). Çöpten Geri Dönüşüme Giden Yolda Sürdürülebilir Tüketiciler, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 263 – 288.
- Ünal, S. (editör). (2019). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Wang, p., Liu, Q., Qi, Y. (2014). Factors Influencing Sustainable Consumption Behaviors: A Survey of the Rural Residents in China, *Journal of Cleaner Production*, 63, 152-165.
- Webster, Jr., F. E. (1975). Determining the Characteristics of the Socially Conscious Consumer. *Journal of Consumer Research*, 2(3), 188-196.
- Webster, F. E., Jr., Lusch, R. F. (2013). Elevation Marketing: Marketing is Dead! Long Live Marketing!, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 41(4), 389–399.
- Yadav, R., Pathak, G.S. (2016). Young Consumers' Intention Towards Buying Green Products in A Developing Nation: Extending the Theory of Planned Behavior, *Journal of Cleaner Production*, 135,732-739.
- Yagita, Y., Iwafune, Y. (2021). Residential Energy Use and Energy-Saving of Older Adults: A Case from Japan, the Fastest-Aging Country, *Energy Research & Social Science*,75,102022.
- Yaşar, M., (2017). Hedonik ve Faydacı Tüketim Bağlamında Tüketici Davranışlarının İncelenmesi: Gençlerin Hedonik Tüketim Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, O., Nuri, İ.F. (2018). Sustainable Development Under the Historical Development Process, *EconWorld*, Lisbon, Portugal.
- Yılmaz, V., Çelik, H.E., Yağizer, C. (2009). Çevresel Duyarlılık ve Çevresel Davranışın Ekolojik Ürün Satın Alma Davranışına Etkilerinin Yapısal Eşitlik Modeliyle Araştırılması, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-14.
- Yüz Maddede Sürdürülebilirlik Rehberi. <http://www.skdturkiye.org/files/yayin/100-maddede-surdurulebilirlik-rehberi.pdf>. Erişim Tarihi: 07.06.2024
- Zeng, Z., Zhong, W., Naz, S. (2023). Can Environmental Knowledge and Risk Perception Make a Difference? The Role of Environmental Concern and Pro-environmental Behavior in Fostering Sustainable Consumption Behavior. *Sustainability*, 15(6), 4791.
- Zhao, H., Gao, Q., Wu, Y., Wang, Y., Zhu, X. (2014). What Effects Green Consumer Behavior in China? A Case Study from Qingdao, *Journal of Cleaner Production*, 63, 143-151.
- Zhou, S., Teng, F. (2013). Estimation of Urban Residential Electricity Demand in China Using Household Survey Data, *Energy Policy*, 61, 394-402.